

DOMSTOLENS DOM

1. juni 1999 *

I sag C-126/97,

angående en anmodning, som Nederlandenes Høje Raad i medfør af EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF) har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

Eco Swiss China Time Ltd

mod

Benetton International NV,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af EF-traktatens artikel 85 (nu artikel 81 EF),

har

DOMSTOLEN

sammensat af præsidenten, G.C. Rodríguez Iglesias, afdelingsformændene P.J.G. Kapteyn, J.-P. Puissochet, G. Hirsch og P. Jann samt dommerne G.F. Mancini,

* Processprog: nederlandsk.

J.C. Moitinho de Almeida (refererende dommer), C. Gulmann, J.L. Murray, D.A.O. Edward, H. Ragnemalm, L. Sevón og M. Warhelet,

generaladvokat: A. Saggio

justitssekretær: assisterende justitssekretær H. von Holstein,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

- Eco Swiss China Time Ltd ved advokaterne P.V.F. Bos og M. Slotboom, Rotterdam, samt S.C. Conway, attorney-at-Law admitted to the District of Columbia and Illinois Bar
- Benetton International NV ved advokaterne I. van Bael og P. L'Ecluse, Bruxelles, samt advokat H.A. Groen, Haag
- den nederlandske regering ved konsulent M.A. Fierstra, Udenrigsministeriet, som befuldmægtiget
- den franske regering ved kontorchef K. Rispal-Bellanger, Afdelingen for International Økonomisk Ret og Fællesskabsret, og fuldmægtig R. Loosli-Surrans, begge Juridisk Tjeneste, Udenrigsministeriet, som befuldmægtigede
- den italienske regering ved afdelingschef, professor U. Leanza, Juridisk Tjeneste, Udenrigsministeriet, som befuldmægtiget, bistået af statens advokat I.M. Braguglia
- Det Forenede Kongeriges regering ved Assistant Treasury Solicitor J.E. Collins, som befuldmægtiget, bistået af V.V. Veeder, QC

- Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved assisterende generaldirektør C.W.A. Timmermans, W. Wils og H. van Vliet, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at der i retsmødet den 7. juli 1998 er afgivet mundtlige indlæg af Eco Swiss China Time Ltd ved advokaterne P.V.F. Bos, L.W.H. van Dijk og M. van Empel, Bruxelles, af Benetton International NV ved advokaterne H.A. Groen og I. van Bael, af den nederlandske regering ved M.A. Fierstra, af den franske regering ved R. Loosli-Surrans, af den italienske regering ved I.M. Braguglia, af Det Forenede Kongeriges regering ved S. Boyd, QC, og barrister P. Stanley, og af Kommissionen ved C.W.A. Timmermans, W. Wils og H. van Vliet,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 25. februar 1999,

afsagt følgende

Dom

- ¹ Ved kendelse af 21. marts 1997, indgået til Domstolen den 27. marts 1997, har Nederlandenes Hoge Raad i medfør af EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF) forelagt Domstolen fem præjudicielle spørgsmål vedrørende fortolkningen af EF-traktatens artikel 85 (nu artikel 81 EF).

- 2 Spørgsmålene er blevet rejst under en sag, som Benetton International NV (herefter »Benetton«) har anlagt for at få udsat gennemførelsen af en voldgiftskendelse, ved hvilken nævnte selskab blev dømt til at betale erstatning til Eco Swiss China Time Ltd (herefter »Eco Swiss«) for misligholdelse af den licensaftale, der var mellem parterne, under anbringende af, at denne kendelse er i strid med ufravigelige retsgrundsætninger, som omhandlet i artikel 1065, stk. 1, litra e), i Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (den nederlandske retsplejelov, herefter »retsplejelovent«), idet licensaftalen er ugyldig efter traktatens artikel 85.

Den nationale lovgivning

- 3 Retsplejelovents artikel 1050, stk. 1, indeholder følgende bestemmelse:

»En voldgiftskendelse kan kun appelleres, såfremt parterne har aftalt det.«

- 4 I retsplejelovents artikel 1054, stk. 1, hedder det:

»Voldgiftsretten træffer afgørelse i henhold til gældende ret.«

- 5 Lovens artikel 1059 bestemmer:

»1. Kun en endelig voldgiftskendelse, der helt eller delvis afgør en tvist, kan opnå retskraft. Den bliver retskraftig ved afsigelsen.

2. Såfremt en endelig voldgiftskendelse, der helt eller delvis afgør en tvist, ifølge parternes aftale kan appelleres, opnår den retskraft, når appelfristen udløber, eller, såfremt den appelleres, fra datoen for afgørelsen i appelsagen, såfremt og i det omfang førsteinstansens afgørelse stadfæstes.«

- 6 Artikel 1064 i retsplejeloven indeholder følgende bestemmelse vedrørende den retslige efterprøvelse af voldgiftskendelser:

»1. Appel til domstolene af en endelig voldgiftskendelse, der helt eller delvis afgør en tvist, der ikke kan appelleres til voldgift, eller af en endelig voldgiftskendelse, der helt eller delvist i anden instans afgør en tvist, kan kun ske ved anlæggelse af sag om ophævelse eller civilt søgsmål ifølge bestemmelserne i denne afdeling.

2. Annulationssøgsmål rejses ved Rechtbank, på hvis justitskontor kendelsen deponeres i original, jf. artikel 1058, stk. 1.

3. En part kan rejse annulationssøgsmål, når kendelsen er blevet retskraftig. Søgsmålsadgangen bortfalder tre måneder efter deponering af kendelsen på Rechtbank's justitskontor. Såfremt den med fuldbyrdelsespåtegning forsynede kendelse forkyndes for modparten, kan denne dog, selv om denne tremånedersfrist er udløbet, inden tre måneder efter forkyndelsen rejse annulationssøgsmål.

4. Annulationssøgsmål til anfægtelse af en midlertidig voldgiftskendelse kan kun rejses i forbindelse med annulationssøgsmål til anfægtelse af den endelige voldgiftskendelse, der helt eller delvis afgør en tvist.

...«

7 I fortsættelsen af artikel 1065 i samme lov hedder det:

»1. Ophævelse kan kun ske af én eller flere af de nedenfor nævnte grunde:

- a) der foreligger ingen gyldig voldgiftsaftale
- b) voldgiftsretten er blevet sammensat i strid med de gældende bestemmelser
- c) voldgiftsretten har ikke handlet inden for sin kompetence
- d) kendelsen er ikke underskrevet eller mangler begrundelse, jf. artikel 1057
- e) kendelsen eller formen for kendelsens afsigelse strider mod ufravigelige retsgrundsætninger eller mod almindelig hæderlighed.

...

4. Den ovenfor i stk. 1, litra c), nævnte grund kan ikke føre til ophævelse, såfremt den part, der fremfører den, har deltaget i sagens behandling uden at påberåbe sig den, selv om han var bekendt med, at voldgiftsretten handlede uden for sin kompetence.«

8 Endelig hedder det i retsplejelovens artikel 1066, stk. 1 og 2, at annullations-søgsmålet ikke har suspensiv virkning for fuldbyrdelse af kendelsen, men at den ret, for hvilken søgsmålet verserer, såfremt det er begrundet, efter anmodning fra en af sagens parter kan udsætte fuldbyrdelsen, indtil der er truffet afgørelse i annullationssøgsmålet. En begæring om udsættelse begrundes med, at det må påregnes, at voldgiftskendelsen ophæves.

Hovedsagen

9 Den 1. juli 1986 indgik Benetton, der er hjemmehørende i Amsterdam, en licensaftale for en periode på otte år med Eco Swiss, som er hjemmehørende i Kowloon (Hongkong), og Bulova Watch Company Inc. (herefter »Bulova«), der er hjemmehørende i Wood Side (New York). Ved denne aftale overdrog Benetton til Eco Swiss retten til at producere ure og standure med betegnelsen »Benetton by Bulova«, og disse ure kunne derefter sælges af Eco Swiss og Bulova.

10 I licensaftalens artikel 26 A er det bestemt, at tvister vedrørende licensaftalen skal bilægges ved voldgift i overensstemmelse med statuten for Nederlandse Arbitrage Instituut (Det Nederlandske Voldgiftsinstitut), og at voldgiftsretten skal anvende nederlandsk ret.

11 Ved skrivelse af 24. juni 1991 opsigde Benetton aftalen med virkning fra den 24. september 1991, dvs. tre år før den oprindeligt aftalte ophørsdato. Der blev indledt en voldgiftssag om denne opsigelse mellem Benetton, Eco Swiss og Bulova.

- 12 Voldgiftsretten bestemte i sin kendelse af 4. februar 1993, der går under betegnelsen »Partial Final Award« (herefter »PFA«), som samme dato blev deponeret på Rechtbank, Haags justitskontor, bl.a., at Benetton skulle erstatte Eco Swiss og Bulova de tab, de havde lidt som følge af Benetton's opsigelse af licensaftalen.
- 13 Da parterne ikke kunne blive enige om størrelsen af den erstatning, som Benetton skulle betale Eco Swiss og Bulova, pålagde voldgiftsretten ved en kendelse af 23. juni 1995, der går under betegnelsen »Final Arbitral Award« (herefter »FAA«), og som den 26. juni 1995 blev deponeret på Rechtbank's justitskontor, Benetton at betale et beløb på 23 750 000 USD til Eco Swiss og 2 800 000 USD til Bulova i erstatning for det tab, disse selskaber havde lidt. Ved kendelse afsagt af Rechtbank's præsident den 17. juli 1995, blev der givet tilladelse til fuldbyrdelse af FAA.
- 14 Den 14. juli 1995 anlagde Benetton sag ved Rechtbank med påstand om ophævelse af PFA og FAA og gjorde herved bl.a. gældende, at disse voldgiftskendelser var i strid med ufravigelige retsgrundsætninger, idet licensaftalen efter traktatens artikel 85 var ugyldig, selv om hverken parterne eller voldgiftsretten under voldgiftssagen havde været inde på, at licensaftalen eventuelt var i strid med denne traktatbestemmelse.
- 15 Rechtbank frifandt ved afgørelse af 2. oktober 1996 de sagsøgte, og Benetton har derefter appelleret sagen til Gerechtshof, Haag, hvor sagen nu verserer.
- 16 Ved stævning indleveret den 24. juli 1995 til Rechtbank's justitskontor har Benetton endvidere anlagt sag med påstand om principalt, at fuldbyrdelsen af FAA udsættes, og subsidiært, at det pålægges Eco Swiss at stille sikkerhed.

- 17 Ved kendelse af 19. september 1995 tog Rechtbank alene den subsidiære påstand til følge.
- 18 Benetton appellerede denne afgørelse. Ved kendelse af 28. marts 1996 tog Gerechtshof i alt væsentligt den principale påstand til følge.
- 19 Gerechtshof nåede således til det resultat, at traktatens artikel 85 indeholder en ufravigelig retsgrundsætning, jf. retsplejelovens artikel 1065, stk. 1, litra e), og at en tilsidesættelse heraf kan medføre ophævelse af en voldgiftskendelse.
- 20 Gerechtshof var dog af den opfattelse, at der ikke i forbindelse med den sag om udsættelse af fuldbyrdelsen, retten havde fået forelagt, kunne foretages en efterprøvelse af retmæssigheden efter artikel 1065, stk. 1, litra e), af en endelig delkendelse som PFA, idet Benetton ikke i overensstemmelse med kravet ifølge retsplejelovens artikel 1064, stk. 3, havde indgivet begæring om ophævelse af kendelsen inden tre måneder, efter at denne var deponeret på Rechtbank's justitskontor.
- 21 Gerechtshof fandt dog, at der kunne ske en efterprøvelse af FAA efter artikel 1065, stk. 1, litra e), navnlig for så vidt angår betydningen af traktatens artikel 85, stk. 1 og 2, for beregningen af tabet, for ifølge Rechtbank vil tilkendelsen af erstatning for det tab, der var forvoldt ved retsstridig opsigelse af licensaftalen, være ensbetydende med, at denne aftale fik virkning, selv om den efter traktatens artikel 85, stk. 1 og 2, var delvis ugyldig. Gennem denne aftale havde parterne kunnet opdele markedet, idet Eco Swiss ikke længere kunne sælge ure og lignende i Italien og Bulova ikke i de andre stater, der dengang var medlemmer af Fællesskabet. Men som erkendt af Benetton og Eco Swiss blev licensaftalen ikke anmeldt til Kommissionen og er ikke omfattet af en gruppefritagelse.

- 22 Gerechtshof fandt i forbindelse med ophævelsessagen, at FAA kunne antages at være i strid med ufravigelige retsgrundsætninger, og besluttede derfor at tage påstanden om udsættelse af fuldbyrdelsen til følge for så vidt angår FAA.
- 23 Eco Swiss har appelleret Gerechtshof's afgørelse til Hoge Raad, og Benetton har indgivet kontraanke.
- 24 Hoge Raad bemærker, at en voldgiftskendelse kun strider mod ufravigelige retsgrundsætninger som omhandlet i retsplejelovens artikel 1065, stk. 1, litra e), såfremt dens indhold eller opfyldelse er i strid med præceptive regler af så grundlæggende karakter, at der ikke på processuelt plan kan fremsættes indsigelser, der er til hinder for, at de følges. Men efter denne ret antages den omstændighed alene, at indholdet eller opfyldelsen af en voldgiftskendelse udelukker anvendelsen af et konkurrenceretligt forbud, ikke i almindelighed at være i strid med ufravigelige retsgrundsætninger.
- 25 Hoge Raad har imidlertid under henvisning til Domstolens dom af 14. december 1995, forenede sager C-430/93 og C-431/93, Van Schijndel og Van Veen (Sml. I, s. 4705), spurgt, om situationen er den samme, når der som i den foreliggende sag er tale om en fællesskabsretlig bestemmelse. Hoge Raad udleder af denne dom, at traktatens artikel 85 ikke er en præceptiv retsregel af en så grundlæggende karakter, at det er udelukket, at en indsigelse af processuel karakter kan hindre, at den efterleves.
- 26 Hoge Raad finder desuden — da det er ubestridt, at spørgsmålet om licensaftalens ugyldighed efter traktatens artikel 85 ikke blev rejst under voldgifts-proceduren — at voldgiftsmændene ville have udvidet tvistens genstand, såfremt de havde undersøgt og afgjort dette spørgsmål. Såfremt det sidste havde været tilfældet, havde voldgiftskendelsen kunnet ophæves i medfør af retsplejelovens artikel 1065, stk. 1, litra c), idet voldgiftsmændene ikke ville have holdt sig inden for rammerne af deres kompetence. Ifølge Hoge Raad kan tvistens parter heller

ikke for første gang under annullationssøgsmålet rejse spørgsmålet om, hvorvidt licensaftalen er ugyldig.

- 27 Den forelæggende ret anfører, at de omhandlede processuelle regler er begrundet i den almene interesse i en effektivt fungerende voldgiftsretspleje og ikke er mere ugunstige for anvendelsen af fællesskabsretlige regler end for anvendelsen af nationale regler.
- 28 Hoge Raad spørger imidlertid, om de principper, Domstolen har fastlagt i Van Schijndel og Van Veen-dommen, også skal følges af en voldgiftsret, navnlig fordi en sådan ret, der er oprettet uden myndighedernes medvirken på grundlag af en privatretlig aftale, efter Domstolens dom af 23. marts 1982, sag 102/81, Nordsee (Sml. s. 1095), ikke kan anses for en ret, som omhandlet i traktatens artikel 177 og således ikke kan forelægge præjudicielle spørgsmål efter denne bestemmelse.
- 29 Hoge Raad bemærker endvidere, at når en voldgiftsret har afgjort en del af en tvist ved en delkendelse, der har karakter af en endelig kendelse, får denne kendelse retskraft, og hvis kendelsen ikke rettidigt begæres ophævet, er muligheden for at kræve ophævelse af en senere voldgiftskendelse, der anvender delkendelsen som grundlag, begrænset af denne retskraft. For Hoge Raad er det imidlertid et spørgsmål, om Gerechtshof efter fællesskabsretten er afskåret fra at anvende en sådan processuel regel i situationer, hvor den senere voldgiftskendelse, om hvis ophævelse, der som her, rettidigt er fremsat begæring, har grundlag i en tidligere voldgiftskendelse.

30 Nederlandenes Hoge Raad har på baggrund heraf besluttet at udsætte sagen og anmode Domstolen om en præjudiciel afgørelse af følgende præjudicielle spørgsmål:

- »1) I hvilket omfang finder de principper, som Domstolen har fastslået i sin dom af 14. december 1995 i de forenede sager C-430/93 og C-431/93 (Van Schijndel og Van Veen mod Stichting Pensioenfond voor Fysiotherapeuten), analog anvendelse, når parterne i en tvist vedrørende en privatretlig aftale, som ikke bilægges af en national ret, men af en voldgiftsret, ikke påberåber sig EF-traktatens artikel 85, og voldgiftsretten ifølge de for den gældende nationale procesretlige regler ikke af egen drift skal anvende bestemmelsen?
- 2) Skal den nederlandske ret, uanset de ovenfor under punkt 4.2 og 4.4 nævnte nederlandske procesretlige regler (hvorefter en part til støtte for sin påstand om ophævelse af en voldgiftskendelse kun kan fremføre et begrænset antal grunde, herunder, at kendelsen strider mod ufravigelige retsgrundsætninger, hvad der ikke i almindelighed er tilfældet, blot fordi en voldgiftskendelses indhold eller opfyldelse udelukker anvendelsen af et konkurrenceretligt forbud) tage en begæring — som i øvrigt opfylder de lovmæssige krav — om ophævelse af en voldgiftskendelse til følge med den begrundelse, at kendelsen faktisk er i strid med EF-traktatens artikel 85?
- 3) Er retten ligeledes forpligtet til at tage begæringen til følge uanset de ovenfor under punkt 4.5 nævnte nederlandske procesretlige regler (hvorefter voldgiftsmændene er forpligtet til ikke at udvide tvistens genstand og holde sig inden for deres kompetence), hvis spørgsmålet om anvendeligheden af EF-traktatens artikel 85 under voldgiftsproceduren ikke er blevet inddraget i sagen, og voldgiftsretten derfor ikke har truffet afgørelse herom?
- 4) Indebærer fællesskabsretten, at den ovenfor under punkt 5.3 nævnte nederlandske procesretlige regel (hvorefter en midlertidig voldgiftskendelse,

der har karakter af endelig kendelse, får retskraft og principielt kun kan gøres til genstand for et ophævelsessøgsmål tre måneder efter, at denne kendelse er deponeret på Rechtsbank's justitskontor), hvis det er nødvendigt under et ophævelsessøgsmål, der er rettet mod en senere voldgiftskendelse, at kunne undersøge, om en aftale — hvorom det i en voldgiftsrets delkendelse er fastslået med retskraft, at den er gyldig — eventuelt alligevel er ugyldig på grund af tilsidesættelse af EF-traktatens artikel 85?

- 5) Eller skal retten i et tilfælde som det, der er beskrevet i spørgsmål 4, undlade at anvende reglen om, at den delkendelse, voldgiftsretten har afsagt, for så vidt den har karakter af en endelig kendelse, ikke kan begæres ophævet samtidig med den senere voldgiftskendelse?»

Det andet spørgsmål

- 31 Med det andet spørgsmål, som skal behandles først, spørger den forelæggende ret nærmere bestemt, om en national ret, der har fået forelagt en begæring om ophævelse af en voldgiftskendelse, skal tage denne til følge, når den finder, at denne kendelse faktisk strider mod traktatens artikel 85, selv om begæringen efter de gældende processuelle regler kun skal tages til følge i nogle få bestemte tilfælde, f.eks. når der er tale om en uoverensstemmelse med ufravigelige retsgrundsætninger, hvad der i almindelighed ikke efter de gældende nationale retsregler er tilfældet, blot fordi et i national ret gældende konkurrenceretligt forbud ikke finder anvendelse på grund af indholdet eller fuldbyrdelsen af en voldgiftskendelse.
- 32 Det skal først fremhæves, at såfremt der i en voldgiftssag, der gennemføres på grundlag af en aftale, opstår spørgsmål om fællesskabsretten, kan de ordinære domstole komme i den situation at måtte tage stilling til disse spørgsmål i forbindelse med en efterprøvelse af voldgiftskendelsen, som det påhviler dem at foretage i tilfælde af appel, indsigelser, begæring om fuldbyrdelsespåtegning eller

ethvert andet retsmiddel, som er hjemlet i den gældende nationale lovgivning (jf. Nordsee-dommen, præmis 14).

- 33 Domstolen tilføjede i præmis 15 i Nordsee-dommen, at det tilkommer disse nationale retter at efterprøve, om de bør forelægge sagen for Domstolen i medfør af traktatens artikel 177 for at indhente en fortolkning eller gyldighedsbedømmelse af fællesskabsbestemmelser, som de muligvis skal anvende i forbindelse med den retslige efterprøvelse.
- 34 Domstolen udtalte i den forbindelse i samme doms præmis 10, 11 og 12, at en voldgiftsret ikke kan anses for »en ret i en medlemsstat« i traktatens artikel 177's forstand, når der hverken retligt eller faktisk foreligger en pligt for aftaleparterne til at afgøre deres tvister ved voldgift, og når myndighederne i den pågældende medlemsstat hverken er inddraget ved valget af voldgift eller har pligt til ex officio at medvirke ved sagens behandling for voldgiftsretten.
- 35 Det skal dernæst bemærkes, at de krav, der bunder i en effektiv voldgiftsprocedure, kan begrunde, at efterprøvelsen af voldgiftskendelser får en begrænset karakter, og at en kendelse kun kan ophæves eller dens anerkendelse afvises i ekstraordinære tilfælde.
- 36 Traktatens artikel 85 udgør imidlertid efter EF-traktatens artikel 3, litra g) [nu ændret til artikel 3, stk. 1, litra g), EF], en grundlæggende bestemmelse, der er nødvendig for udførelsen af de opgaver, som er blevet overdraget til Fællesskabet, og navnlig for det indre markeds funktion. Betydningen af denne bestemmelse har foranlediget traktatens ophavsmænd til udtrykkelig i andet stykke af traktatens artikel 85 at fastsætte, at de aftaler eller vedtagelser, som er forbudt i medfør af denne artikel, er uden retsvirkning.

- 37 Heraf følger, at en national ret i det omfang, den efter nationale processuelle regler skal efterkomme en begæring om ophævelse af en voldgiftskendelse, der støttes på, at nationale ufravigelige retsgrundsætninger er overtrådt, også skal efterkomme en sådan begæring om ophævelse, når den støttes på, at forbuddet i traktatens artikel 85, stk. 1, er overtrådt.
- 38 Det rækker ikke ved gyldigheden af dette resultat, at New York-konventionen af 10. juni 1958 om anerkendelse og fuldbyrdelse af udenlandske voldgiftskendelser, som er ratificeret af samtlige medlemsstater, bestemmer, at kun visse mangler — nemlig at kendelsen vedrører en tvist eller indeholder afgørelser af spørgsmål, som ikke er omfattet af voldgiftsaftalen, at kendelsen ikke er blevet bindende for parterne, eller at dens anerkendelse eller fuldbyrdelse er i strid med ufravigelige retsgrundsætninger i det land, hvor der er fremsat begæring om dens anerkendelse eller fuldbyrdelse [artikel 5, stk. 1, litra c) og e), og artikel 5, stk. 2, litra b), i New York-konventionen] — kan begrunde et afslag på anerkendelse eller fuldbyrdelse af en voldgiftskendelse.
- 39 Traktatens artikel 85 kan således af de i præmis 36 i nærværende dom nævnte grunde anses for en ordre public-bestemmelse i nævnte konventions forstand.
- 40 Endelig må der som nævnt i præmis 34 i nærværende dom lægges vægt på, at en voldgiftsret til forskel fra en national domstol ikke kan anmode Domstolen om en præjudiciel afgørelse af spørgsmål vedrørende fællesskabsrettens fortolkning. Men der består for Fællesskabets retsorden en åbenbar interesse i, at enhver fællesskabsretlig bestemmelse fortolkes ensartet, uanset de vilkår, hvorunder bestemmelsen skal anvendes, således at senere fortolkningsuoverensstemmelser undgås (jf. dom af 25.6.1992, sag C-88/91, Federconsorzi, Sml. I, s. 4035, præmis 7). Følgelig er det i den situation, der er omhandlet i nærværende sag til forskel fra Van Schijndel og Van Veen-sagen, efter fællesskabsretten påkrævet, at spørgsmål vedrørende fortolkningen af forbuddet i traktatens artikel 85, stk. 1, kan behandles af de nationale retter, som det tilkommer at tage stilling til en voldgiftskendelses gyldighed, og i givet fald gøres til genstand for en præjudiciel sag for Domstolen.

- 41 Det andet spørgsmål skal herefter besvares med, at en national ret, for hvilken der er fremsat begæring om ophævelse af en voldgiftskendelse, skal tage denne begæring til følge, når kendelsen efter dens opfattelse faktisk er i strid med traktatens artikel 85, såfremt nævnte ret ifølge de for den gældende nationale processuelle regler skal imødekomme en begæring om ophævelse, der støttes på, at nationale ufravigelige retsgrundsætninger er tilsidesat.

Det første og det tredje spørgsmål

- 42 På baggrund af besvarelsen af det andet spørgsmål er det ufornuddent at besvare det første og det tredje spørgsmål.

Det fjerde og det femte spørgsmål

- 43 Den forelæggende ret har med sit fjerde og sit femte spørgsmål, som skal behandles under ét, nærmere bestemt spurgt, om den nationale ret efter fællesskabsretten skal undlade at anvende nationale processuelle regler, hvorefter en af en voldgiftsret afsagt delkendelse, der har karakter af endelig kendelse, og som ikke inden for den fastsatte frist er blevet appelleret, opnår retskraft og ikke kan ændres ved en senere voldgiftskendelse, selv om dette er nødvendigt for under et ophævelsessøgsmål, der er rettet mod en senere voldgiftskendelse, at kunne tage stilling til, om en aftale, hvis gyldighed er fastslået i nævnte delkendelse, alligevel er ugyldig på grund af tilsidesættelse af traktatens artikel 85.
- 44 Det bemærkes, at efter de i hovedsagen omhandlede processuelle regler kan der fremsættes begæring om ophævelse af en delkendelse afsagt af en voldgiftsret tre måneder fra deponeringen af nævnte kendelse på den kompetente rets Justitskontor.

- 45 Nævnte frist, der ikke på baggrund af de frister, som er fastsat i de øvrige medlemsstaters retsordener, kan anses for alt for kort, bevirker ikke, at udøvelsen af de rettigheder, der er erhvervet i kraft af Fællesskabets retsorden, bliver alt for vanskelig eller praktisk umulig.
- 46 Det skal endvidere fremhæves, at nationale processuelle regler, der ved udløbet af denne frist begrænser adgangen til at rejse krav om ophævelse af en senere voldgiftskendelse, som repræsenterer en udvikling af en delkendelse, der som følge af den retskraft, den besidder, har karakter af en endelig kendelse, er begrundet i kraft af de retsprincipper, der ligger til grund for det nationale domstolssystem, som f.eks. retssikkerhedsprincippet og princippet om retskraft, der er et udtryk herfor.
- 47 Herefter er en national ret ikke efter fællesskabsretten forpligtet til at undlade at anvende sådanne bestemmelser, selv om dette er nødvendigt for under en sag om ophævelse af en senere voldgiftskendelse at kunne undersøge, om en aftale, hvis gyldighed er fastslået i delkendelsen, alligevel er ugyldig efter traktatens artikel 85.
- 48 Det fjerde og det femte spørgsmål skal derfor besvares således, at en national ret ikke efter fællesskabsretten er forpligtet til at undlade at anvende nationale processuelle regler, hvorefter en af en voldgiftsret afsagt delkendelse, der har karakter af en endelig kendelse og ikke inden for den fastsatte frist er blevet appelleret, opnår retskraft og ikke længere kan ændres ved en senere voldgiftskendelse, selv om dette er nødvendigt for under en sag om ophævelse af en senere voldgiftskendelse at kunne undersøge, om en aftale, hvis gyldighed er fastslået i delkendelsen, alligevel er ugyldig efter traktatens artikel 85.

Sagens omkostninger

- 49 De udgifter, der er afholdt af den nederlandske, den franske og den italienske regering, af Det Forenede Kongeriges regering samt af Kommissionen, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Nederlandenes Hoge Raad ved kendelse af 21. marts 1997, for ret:

- 1) En national ret, for hvilken der er fremsat begæring om ophævelse af en voldgiftskendelse, skal tage denne begæring til følge, når kendelsen efter dens opfattelse faktisk er i strid med EF-traktatens artikel 85 (nu artikel 81 EF), såfremt nævnte ret ifølge de for den gældende nationale processuelle regler skal imødekomme en begæring om ophævelse, der støttes på, at nationale ufravigelige retsgrundsætninger er tilsidesat.
- 2) En national ret er ikke efter fællesskabsretten forpligtet til at undlade at anvende nationale processuelle regler, hvorefter en af en voldgiftsret afsagt delkendelse, der har karakter af en endelig kendelse og ikke inden for den

fastsatte frist er blevet appelleret, opnår retskraft og ikke længere kan ændres ved en senere voldgiftskendelse, selv om dette er nødvendigt for under en sag om ophævelse af en senere voldgiftskendelse at kunne undersøge, om en aftale, hvis gyldighed er fastslået i delkendelsen, alligevel er ugyldig efter traktatens artikel 85.

Rodríguez Iglesias	Kapteyn	Puissochet
Hirsch	Jann	
Mancini	Moitinho de Almeida	Gulmann
Murray	Edward	
Ragnemalm	Sevón	Wathelet

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 1. juni 1999.

R. Grass

Justitssekretær

G.C. Rodríguez Iglesias

Præsident